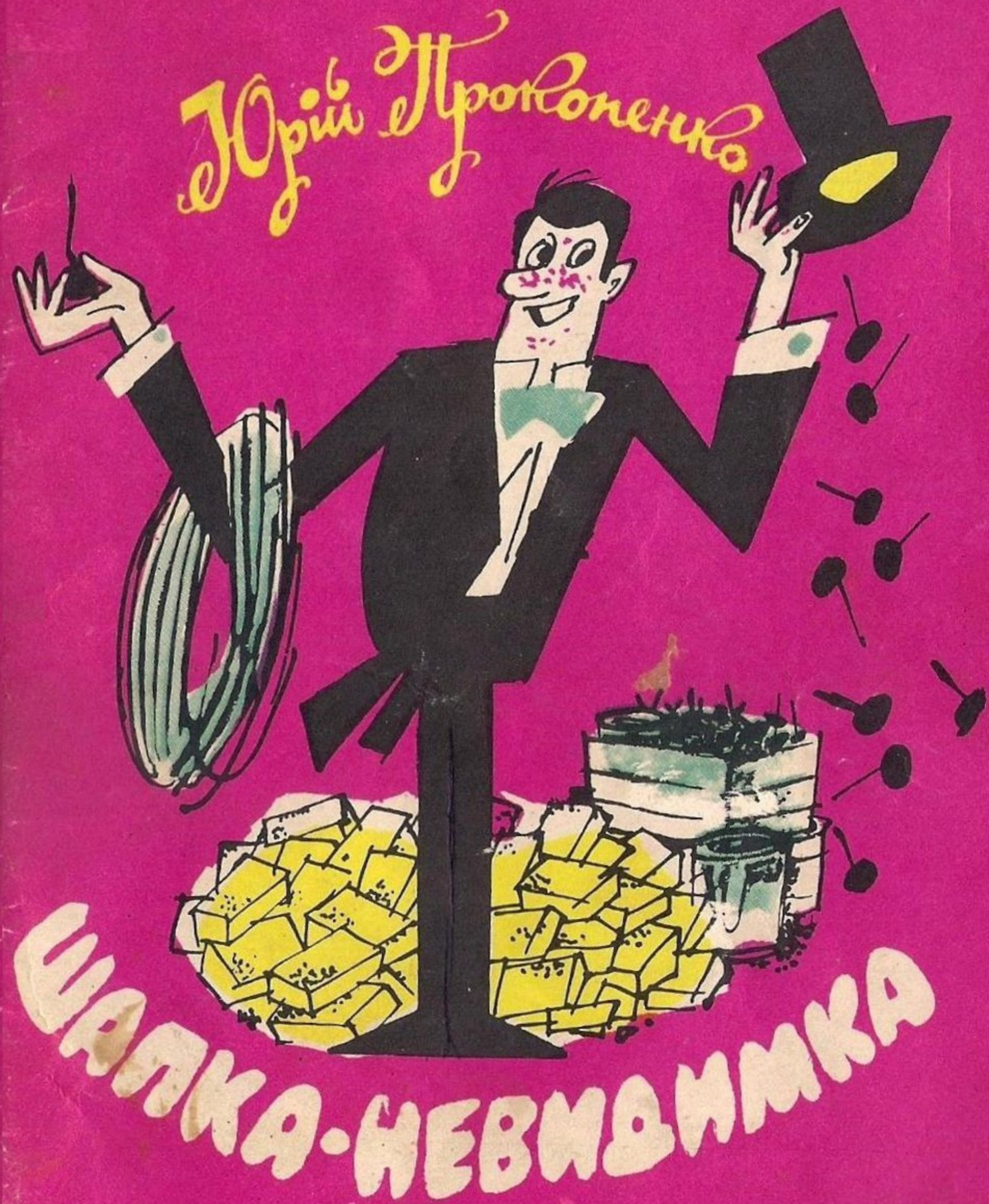


Ціна 10 коп.



**peres-ua.**



**peres-ua.**

Юрій Тимофеевич Прокопенко.

ШАПКА-НЕВИДИМКА  
(На українском языке).

© Библиотека «Перця» № 200, 1976 г.

Редактор В. Чепіга

БФ 06269. Зам. 095. Здано до набору 25.XII. 1975 р. Підписано до друку 2. II. 1976 р. Тираж 100 150. Формат паперу 70×108<sup>1/2</sup>. 1 папер. арк. 2 друк. арк. Обл.-вид. арк. 2,28. Ціна 10 коп.

Ордена Леніна комбінат друку видавництва «Радянська Україна», Київ, Брест-Литовський проспект, 94,

Юрій ПРОКОПЕНКО

## ШАПКА-НЕВИДИМКА



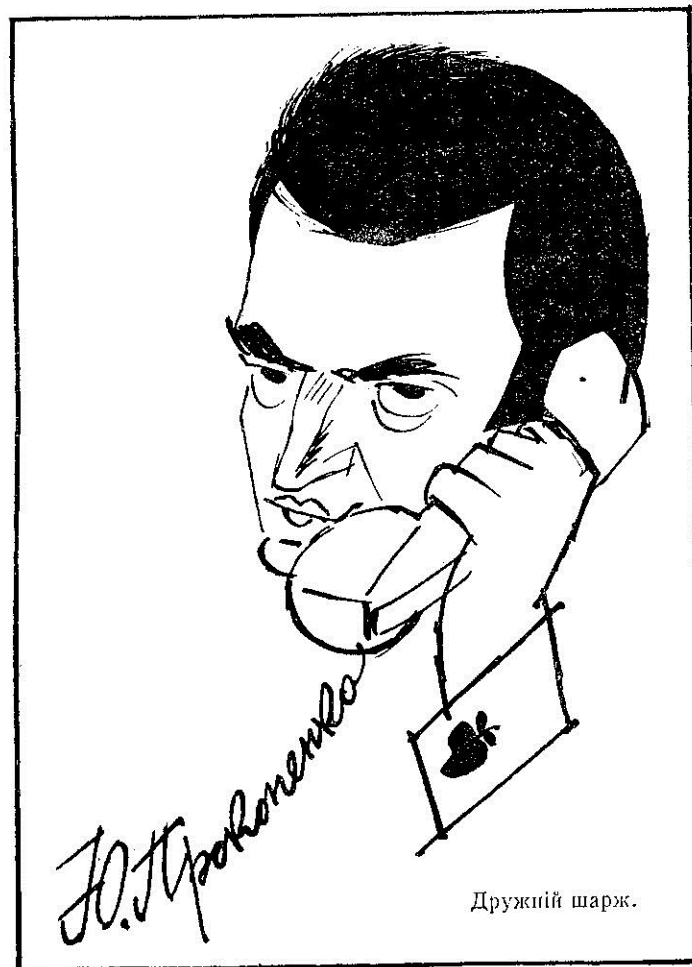
ІЛЮСТРАЦІЇ С. ГЕРАСИМЧУКА

«РАДЯНСЬКА УКРАЇНА»  
1976

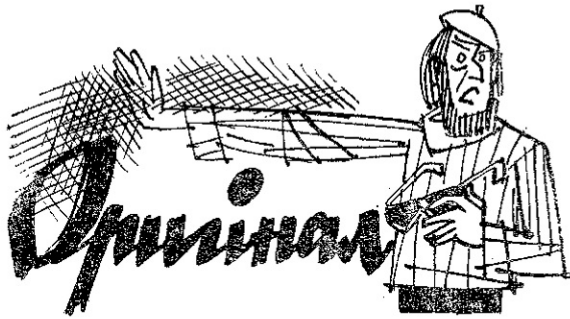
<http://peres-ua.livejournal.com>

## ЗМІСТ

Оригінал . . . . .	4
Багатограшний Мефодій . . . . .	8
Пропаща людина . . . . .	12
Обід героя . . . . .	14
Тим гірше для вас . . . . .	18
Буднік відпочинку . . . . .	21
Доповідна . . . . .	26
Пропустіть, будь ласка . . . . .	28
Міняю професію . . . . .	32
Конкурс . . . . .	35
Щасливчик . . . . .	38
Заради дружби . . . . .	41
Сміливець . . . . .	45
Делікатна справа . . . . .	48
Довга назва . . . . .	51
Мене просити не треба . . . . .	54
Коронний удар . . . . .	57
Шапка-невидимка . . . . .	61



Дружній шарж.



Коли ми зайшли до каюти, він зняв окуляри і з пафосом сказав:

— Ну й погода! Гірше не буває!

— Вам не подобається? — здивувався я. — Сонечко, теплий вітерець...

— Я не бачу сонечка і не відчуваю ніякого вітру, — холодно відрізав він.

— Ходіть на палубу, там побачите і відчуєте.

Милуючись красою річкових берегів, я не міг втриматись од вигуку:

— А зелені скільки!

— Як кіт наплакав, — похмуро сказав він. — Наш караван долає пустелю. На зубах тріщить пісок. Верблюди плюються. Нам теж хочеться плюнути на все це...

— Який караван? — заперечив я. — Ми з вами пливемо на пароплаві...

— Ні в якому разі, — замахав він руками. — Що завгодно — тільки не пароплав. Швидше за все — лайнер... Летимо на висоті десять тисяч мет-

рів. За бортом мінус п'ятдесят градусів. Ви смокнете карамель «Злітну» і дивитесь на пухнасті хмари...

— Але ж ми дивимося не на хмарки, а на воду.

— Не переконуйте мене! Води тут бути не може. В крайньому разі, я згоджуюся на тайгу або тундру. Ми їдемо на оленях, а за нами женуться вовки...

— Вовки?

— Так, вовки і притому голодні. До речі, про голод. Ви обідати не збираєтеся?

— З великим задоволенням, — погодився я.

Ми замовили два комплексних обіди — борщ, шніцель і компот.

— Куріпкою і не пахне, — капризно скривився він, сьорбнувши перше.

— І не повинно пахнути. Це ж борщ, — нагадав я йому.

— Ви не доросли, щоб мене вчити, — образився він. — Якщо мені ввижається тут куріпка, значить, мусить бути куріпка, а не голуб'ятина.

— Ви хотіли сказати — сало, — м'яко підказав я.

— Те, що я хотів сказати, те й сказав, — похмуро мовив він. — Про сало не може бути й мови. Якщо ви дуже наполягаєте, я можу погодитися на гуску чи, в крайньому випадку, на баранину...

— В такому разі, цей, вибачте, шніцель можна назвати...

— Де ви бачите шніцель? — перебив він мене. — Це стегно вепра! Вуха бізона! В крайньому разі, — паштет із курячих пупків!

— Тоді компот я дозволю собі порівняти...

— Можете не порівнювати. Все одно нічого не вийде. Бо п'який це не компот, а сік грейпфрута. Або швидше — екстракт левзея з домішкою глоду. Ну, якщо вже так наполягаєте, — хай буде коктейль «Смерть мотоцикліста»... Зрозуміло вам, Калістрате Мефодійовичу?

— Микола Петрович, — нагадав я йому своє ім'я та по батькові.

— Ви для мене Калістрат Мефодійович — і ніяких заперечень! — грізно мовив він.

— Може, паспорт принести? — запропонував я.

— Паспорт мені не потрібний. Ви для мене Калістрат Мефодійович. У крайньому разі, — Модест Ферапонтович.

— Микола Петрович я, вам це хто завгодно підтвердить...

— Правильно, — несподівано погодився він, — ви не Калістрат Мефодійович і не Модест Ферапонтович, ви — Агата Сидорівна.

— Яка Агата?

— Сидорівна. І не пробуйте заперечувати — нічого не допоможе. Я бачу вас Агатою Сидорівною.

— Послухайте, — заблагав я, — ви не можете бачити мене Агатою Сидорівною. Я ж чоловік, а не жінка. У мене крупні риси обличчя. Такі у жінок не бувають. І в костюмі я чоловічому, і борода в мене.

— Не переконуйте, нічого не вийде. Ви — Агата Сидорівна в пенсне і хусточці.

— Нема в мене пенсне й хусточки! — заревів я. — Називайте вже мене Калістратом чи там Модестом. Принаймні, чоловічим іменем!

— Заспокойтеся, Агато Сидорівно, — сказав він.

— Категорично протестую! — вигукнув я.

— Що ж, — підвівся він, — мабуть, не буде в нас діла. Якщо ми вже тепер не можемо дійти згоди в дрібницях, що буде, коли ми почнемо працювати над вашим сценарієм! Шукайте собі іншого режисера...

— Зачекайте, — зупинив я його. — Бог з вами, називайте мене Агатою Сидорівною...



# Балатограшний Мефодій

Я з гордістю демонстрував гостям свій новий телевізор.

— Яка чіткість! Яка контрастність! А звук який! — захоплювались усі, дружно працюючи виделками. Лише Мефодій мовчки барабанив пальцями по тарілці.

— Барахлить! — висловив нарешті і він своє ставлення до моєї обнови.

Не встиг я йому заперечити, як екран був повернутий до стіни, а задня кришка телевізора валилася на підлозі.

Гості, розправившись із закусками, перейшли до гарячого. Хтось затягнув пісню. Дружина пішла на кухню готувати десерт. За цей час голова Мефодія лише раз вигулькнула з телевізора, щоб тут же знову сховатися.

Увесь вечір мене не залишало передчуття втрати. І коли Мефодій урочисто пригвинтив кришку і поставив телевізор на місце, я зайвий раз переконався, що передчуття мене рідко обманює: зображення зникло, звук — теж.

— Нічого, він у мене запрацює! — потряс кулаком Мефодій і пообіцяв наступного дня завітати до мене з повним набором інструментів.

Телевізор я відніс до сусідів, радіолу і магнітофон — до матері. Праску, електрогрійку і соковижималку сховав до шафи. А холодильник замаскував під кухонний столик. Мефодій, який таки прийшов наступного вечора, розчаровано ходив по квартирі і нетерпляче помахував відкритою.

Раптом зупинився і прислухався.

— Барахлить?! — урочисто вимовив він. І кинувся на кухню.

За кілька хвилин кран фонтанував, як потужний брандспойт, а Мефодій, намагаючись затулити фонтан пальцем, сказав погрозово:

— Нічого, він у мене запрацює!

Довелося бігти до двірника і просити його перекрити в будинку воду. За одним рипом і газ відключити. Бо Мефодій знайшов, що барахлять горілки.

— Нічого, — заспокоїв мене Мефодій, — завтра я принесу гайковий ключ і зменю гумових прокладок. У тебе все запрацює!

— Дуже дякую, — зустрів я його наступного дня, — тільки щойно були майстри і так добре усе полагодили...

— Перевіримо, — приготувався скинути пальто Мефодій, та я зупинив його.

— Краще іншим разом, — благально подивився йому у вічі. — На кухню зараз ніяк не можна. Там жінчин родич відпочиває.

По цій мові я взявся за ручку англійського замка і виразно відчинив двері:

— Коли буде потреба, обов'язково скористаюся вашою люб'язністю, — пообіцяв я.

Та він ніби не чув мене.

— Барахлить? — спитав він, показуючи на замок.

Не встиг я й рота розкрити, як Мефодій рішуче відсунув мене і вихопив відкритку.

— Він у нас запрацює! — на все парадне пролунав його бас, коли язичок замка навічно застряк у положенні «зачинено».

Відремонтувавши згодом зламані двері, я поклявся ніколи більше не пускати його на поріг.

А коли якось дізнався, що маю шанс зустріти Мефодія на прогулянці до лісу, яку влаштував мій приятель з нагоди свого дня народження, то завбачливо залишив удома фотоапарат, годинник і навіть авторучку.

Він підійшов до мене і, схопивши за руку, так трусонув, наче сподівався, що з мене посипляться яблука.

— Барахлить? — спитав він, тицьнувши пальцем під ребро.

— Серце? — з жахом уточнив я, відчувши, як мені підкошуються ноги. — Та воно, як дзвін, — пробував вкласти в це порівняння всю свою переконливість.

— Воно у нас запрацює, — згріб він мене і, підм'явши під себе, почав надавлювати коліном на ребра.

— Що ви з ним робите? — кинула мені на допомогу дружина.

— Закритий масаж серця, — гордо пояснив він і у відповідь на моє «Рятуйте!» наклав носовичком обличчя, щоб робити штучне дихання за системою «рот в рот»...

В ортопедичній клініці, куди я потрапив з переломом стегна і вивихом ребра, мене покладали в гіпс.

— Ну як, барахлить? — за кілька днів почув я його оптимістичне запитання.

— Зараз вони у нас запрацюють! — пообіцяв він, потираючи руки.

Не знаю, де в мене взялися сили, щоб за хвилину опинитися у вестибюлі.

— Від кого ти так? — запитав колега, який ішов мене провідати.

— Від Мефодія, — захекавшись, мовив я.

— Вертайся назад, — сумно сказав колега. — Річ у тім, що вчора його призначили завідуючим нашої контори. Отже, все одно тобі не втекти.





На нього дивилися з осудом. Головуючий товариського суду зачитував список «титулів» гострого чоловіка. Запеклий п'яниця! Невиправний прогульник! Злісний аліментник! Морально нестійкий! Ідейно не витриманий! Словом, пропаша людина.

Опріч усього іншого, він ще й за квартиру платить нерегулярно. Ображає некультурними словами сусідку-пенсіонерку. Подає поганий приклад дітям. Псує протипожежний інвентар.

— Такому не місце серед мешканців будинку номер вісім,— закінчив головуючий. І, сідаючи на місце, кинув гасло: — Дружно ігноруватимемо його.

— А от ігнорувати не треба! — вигукнув я.— Ігнорувати — це найлегше. Краще в душу йому загляньте.

Усі подивилися в мій бік.

— А ви, власне, хто такий? — поцікавився головуючий.

— Просто громадянин,— відрекомендувався я.— Проходив собі вулицею, бачу об'ява: «Засідання товариського суду». От і зайшов.

— А якщо ви людина стороння,— суворо сказав головуючий,— то й втручатися не треба. Бо ж не знаєте суті справи...

— Суть мене й не цікавить,— пояснюю.— Я в принципі проти ігнорування...

Увечері хтось впевнено постукав у двері. Відчинивши, я побачив того самого пропашного чоловіка з товариського суду, якого так рішуче взяв під захист. Ніс його ще більше загострився, а піджак був у крейді. Він привітав мене, і з трудом перетнувши кімнату, поставив на стіл почату півлітру.

— Чим зобов'язаний? — не зрозумів я.

— Прийшов потиснути вам руку, — гикнувши, сказав він і сів.

— Скажіть,— задумливо глянув чоловік на зелену етикетку,— де ви навчилися розуміти людей? Ви так здорово виступили про ігнорування!

— Річ у тім, що я вас розумію, як ніхто інший,— пояснив я.— Мені теж ігнорують знайомі. Зі мною теж не вітаються сусіди. Мені теж не подають руки навіть родичі.

— Навіть родичі? — здивувався чоловік.— Цікаво, що ж ви зробили?

— Що наробив? — перепитав я і подивився йому у вічі.— Просто не забив пенальті у вирішальному матчі на першість області.

— Ви? — чоловік підвівся.— Значить, це ви і є той мазило, через якого наша команда не завоювала другого місця? Дуже шкодую, що потиснув вам руку.

Він презирливо плюнув і грюкнув дверима.







Літпрацівник зняв окуляри і відкинувся на спинку крісла.

— Загалом вийшло непогане оповідання, — сказав він. — Тільки на вашому місці я переробив би деякі деталі. От, скажімо, той абзац, де описується обід героя. Прочитайте його, будь ласка, ще раз.

Я знову розгорнув рукопис і з натхненням продекламував:

«Петро Петрович умить розправився з оселедцем і заходився біля салату. Заправлений олією, при-трушений зеленою цибулькою, салат був такий апетитний, що Петро Петрович попросив добавки. Потім приступив до грибною юшки. Причмокуючи після кожної ложки, він їв повільно і зосереджено, ніби дегустатор, що пробує нову страву, подумки розкладаючи її на компоненти. Вареники з сиром рясно полив сметаною. Після чого рішуче відклав виделку і подався до кухні по дерев'яну ложку. На десерт, як завжди, був компот і мигдальне тістечко...»

— Стоп! — підняв руку літпрацівник. — Почнемо із закуски. Ви пишете, що Петро Петрович спершу розправився з оселедцем, а потім заходився біля салату? Нелогічно! Я, скажімо, перш за все, розправляюсь із салатом, а тоді вже переходжу до оселедця. І не інакше...

— Гарязд, я негайно виправлю, — погодився я.

— А крім того, не варто заправляти салат олією, — сказав літпрацівник. — Я, наприклад, віддаю перевагу салату з майонезом чи сметаною...

— Тоді я напишу так: «Заправлений майонезом і сметаною, салат був такий апетитний, що Петро Петрович...»

— Переконливо! — потер руки літпрацівник. — У читача аж слинка потече. Тепер перейдемо до гарячого. Грибна юшка? А чому не борщ із пампушками? Справжній український борщ, затовчений часником і салом. Запах — божевільний! Я такого борщу цілу каструлю подужаю і добавки попрошу.

— Якщо ви вважаєте, що борщ — краще, — мовив я...

— Тут і сумніву немає, — гаряче заговорив літпрацівник, — хіба можна порівняти ці страви! Справжній український борщ — з якоюсь грибною юшкою! А якщо туди ще й перчику покрити...

— Покришу, якщо треба, — згодився я.

— От і чудово. Перепишіть цей абзац. І, до речі, вареники з сиром можете замінити телячою відбивною. Якось переконливіше! Теляча відбивна з картоплею або з гречкою. Та ще й з капустою квашеною — за вухо не відтягнеш! До речі, тоді й дерев'яна ложка ні до чого. Вашому Петру Петрови-

чу не треба буде вештатися по квартирі, розшукуючи її.

— Можливо, ви маєте рацію,— підвівся я.

— А десерт зовсім викресліть,— сказав він на прощання.— Придумати таке — компот і мигдальне тістечко! Це тільки моя дружина любить мигдальні тістечка. А я б на вашому місці дав би Петру Петровичу краще зайву відбивну. Навіть дві відбивні...

Наступного дня рівно о дванадцятій я знову сидів навпроти літпрацівника.

— Читайте,— попросив він, мрійливо втупившись у стелю.

«Петро Петрович,— почав я,— умить розправився із салатом, заправленим майонезом і сметаною, й заходився біля оселедця. Потім приступив до борщу. Затовчений салом і часником, притрушений цибулею й перчиком, борщ був такий смачний, що Петро Петрович попросив добавки. Телячу відбивну з гречкою він їв повільно і зосереджено, ніби дегустатор, що пробує нову страву, подумки розкладаючи її на компоненти. «А чи не запити усе це компотом?» — ворухнулася думка. Та він рішуче відмахнувся від неї. «Краще з'їм ще одну відбивну»,— твердо вирішив він...»

— Апетитно! — прищокнув літпрацівник.— Тільки салат я замінив би вінегретом. А борщ розсольником.

— Ви ж учора казали, що борщ — це чудово. І салат порадили заправити майонезом і сметаною...

— Я й сьогодні нічого не маю проти салату. Хай буде собі салат. А oprіч нього, свіженький вінегретик. А борщ категорично викреслимо. Тим біль-

ше з часником. Я вчора так паївся борщу з пампушками, аж гикавка папала. Ні, краще розсольник — кисленький, із сметанкою...

— Зрештою, можна й розсольник,— сказав я.

— От і чудово. А на друге хай ваш Петро Петрович їсть не відбивні, а щось інше. Я от сьогодні вранці поснідав відбивною з гречкою, так досі від печії мучуся. Ну, скажімо, крученики з рисом. Або деруни. Давно не їв дерунів! — В очах літпрацівника з'явився легкий смуток. Він облизав губи. — А заї'є цей обід Петро Петрович хай склячкою чи пляшкою «Миргородської» або «Поляно-квасової»...

Цілий вечір та половину наступного дня я працював над абзацем. Нарешті, як мені здалося, вишло те, чого вимагав літпрацівник. Мій герой Петро Петрович під час обіду з'їв салат з оселедцем, розправився з вінегретом, подужав дві тарілки розсольнику, ум'яв дві миски дерунів і все це запив двома склянками мінеральної.

— Ваш герой ненажера,— обурився літпрацівник.— У читача такі надмірності в їжі, м'яко кажучи, не викличуть симпатії. Скажімо, мені просто противно все це слухати. Всі люди обідають — і що ж з того? Я теж от щойно пообідав і про їжу слухати не можу. На вашому місці я б цей абзац про обід просто викинув. Або в крайньому разі, хай ваш Петро Петрович скромно вип'є чашечку кави...



# Тим гірше для вас

Приходжу якось до директора і кажу йому:

— Мені б путівочку на курорт!

— Молодий ще по курортах їздити,— по-батьківському посміхається директор.— Ти в нас ще й місяця не працюєш.

— А мене страх як на курорт тягне,— пояснюю,— в санаторії пожити хочеться.

— Усім хочеться,— погоджується директор.— Тільки заслужити треба. Ми путівки, перш за все, передовикам даємо.

— А може, все ж таки мені дасте? — питаю, підводячись.

— Немає підстав,— каже директор.

— Тим гірше для вас,— пояснюю.— Я вам таке зроблю, пошкодуєте, що образили.

І пішов, грюкнувши дверима.

На вулиці підняв каменюку і жбурнув її у вітрину магазину.

Звичайно, зібралися люди, прибула міліція. Посадили мене в машину і повезли на суд.

Півгодини прокурор пісочив директора за погану виховну роботу в колективі, за відсутність індивідуального підходу до окремих працівників і за його посередню педагогічну кваліфікацію. А суд виніс окрему ухвалу, в якій поставив під сумнів можли-

вість дальшого перебування директора на своїй посаді.

Рівно через п'ятнадцять діб я знову привітав директора в його кабінеті.

— Мені б премію!

Директор заходився пояснювати, що премія — це спосіб матеріального стимулювання, що видають її тільки кращим з кращих і що навіть при всьому бажанні він не зміг би мені видати жодного карбованця з преміального фонду.

— Дуже мені вас шкода,— поспівчував я йому.

— Не маю права,— приклав він руку до серця.— Не належить вам премія.

— Навіть не уявляю, що тепер з вами буде,— з жалем подивився я на директора.— Тепер ви зовсім пропали.

— Не губіть! — заблагав директор.

Та я навіть не дослухав його. Пішов до павільйону «Затишок» і надудлився червоного міцного.

У витверезнику я досвідчено позував фотокореспондентові міської газети. А за день читав про себе фейлетон, де бідному директорові дісталось ма горіхи. Йому інкримінувалися поблажливість до приятства та неухважне ставлення до потреб виробників.

«Лише вісім гуртків художньої самодіяльності існує при заводському клубі, а в ігротеці не знайдеш зайвої шахівниці,— докірливо писав кореспондент.— Ось чому замість пограти на органі чи провести вечір над розв'язанням шахової задачі, Горьмищенко змушений був напиться...»

Директор давав пояснення численним комісіям,

## Будинок відпочинку

їздив з'ясовувати відносини з керуючим трестом, віддав свій кабінет під більярдну і особисто написав статтю до стіннівки «Алкоголь — наш ворог».

Певно, усе це дуже втомило директора, бо, коли я знову завітав до нього, він був жовтий, як плавлений сирок у привокзальному кіоску.

— Мені б квартиру,— сказав я.

— У вас же є квартира,— нагадав він мені.

— Однокімнатна,— уточнив я.— А мені поліпшити квартирні умови хочеться.

— Ви ж холостяк,— з жахом вимовив директор.— Ми двокімнатні тільки сімейним даємо.

— Нічим вам не можу допомогти,— сказав я.— Так уже вийшло, що мені двокімнатної захотілось.

Директорове обличчя посвітлішало, мов сорочка після відбілюючого порошку «Радість».

— Може, мою візьмете,— нарешті вичавив він.— У мене двокімнатна, на п'ятому поверсі. А я з сім'єю у вашу переберуся...

— На п'ятому поверсі — не підходить,— відмовився я.— Високо дертися. Мені б другий або третій поверх...

— Не можу я, зрозумійте, не маю права.— Голос його затремтів. По щоках покотилися сльози.

— Дуже мені шкода, але доведеться зараз таке утнути, що, чує моє серце, вам, ох, і дістанеться!— обіцяю на прощання.

Йду, не оглядаючись. Чую важке дихання за спиною. Це мене наздоганяє директор...



До будинку відпочинку я дістався об одинадцятій ранку. Першим, кого я побачив, був гладкий бородань, який грав сам із собою в шашки.

— Не скажете,— звернувся я до нього,— де тут з путівкою оформлятися?

Він глянув на мене оцінюючим поглядом, наче роздумував, чи варто мені відповідати. І несподівано запитав:

— У шашечки граємо?

— Не професійно,— скромно сказав я.

— То сідай, зріжемося.

— З величезним задоволенням! Тільки спершу я хотів би оформити...

— Що там оформляти! Твої білі, мої чорні!..

Дві партії виграв він. Третя закінчилася моєю перемогою.

— Може, підемо в козлика постукаємо? — запропонував він. І не чекаючи відповіді, потягнув до іншої кімнати.

Тут відпочиваючі грали у доміно. За столом вільних місць не було. Тому ми з бороданем, примостившись на підвіконні, заходилися грати в коробочку.

— А ти мені подобаєшся,— сказав бородань, коли ми закінчували одинадцятую партію.— У тебе відчувається... досвід.

До кімнати влетів рудий здоровань і гукнув на всю силу легенів:

— Продаю новий анекдот!

Заразом він продав і кілька старих. А ще повідомив присутнім, що Аделіпа Миколаївна придбала у сусідньому магазині вельветові тапочки.

Після цього повідомлення за столом, де сиділи доміношники, відразу звільнилося кілька місць.

— Вельветові дуже зручні для пінг-понгу, — пояснив мені бородань і додав: — До речі, як дивишся, щоб збацати?

— У пінг-понг не дуже, — зізнався я.

— Це нічого, — заспокоїв він мене. — Я спочатку теж не дуже, а тепер в особистій першості за другим місцем змагаюся...

— Не підкажете: композитор з семи літер, четверта «ю»? — звернувся до мене невеличкий чоловік в окулярах.

— Не завантажуй людину! З незвички перевтомитися може, — посадив його на місце бородань.

— Даруйте, про яку втому ви кажете? — запевнив я своєму опікунові.

— Ну, коли ти ще не втомився, давай зіграємо партію в шахи, — запропонував він...

— Знаєш, — казав бородань, розставляючи фігури, — до цього ритму теж треба звикнути. Я от, скажімо, тільки на другий тиждень відчув себе у своїй тарілці. З перших днів важкувато здається...

Закінчити партію нам не пощастило. Прибігла якась жінка і чоловічим голосом нагадала, що час обідати.

— То, може, я спочатку все ж таки оформлюся? — пручався я, коли бородань вів мене до їдальні.

— Головне — вчасно поїсти, — повчав мене новий знайомий, — один мій приятель тому й прожив так багато, що за будь-яких обставин вчасно обідав.

Він посадив мене за столик, а сам з тацею пішов до роздавального вікна.

— Будемо по черзі, — сказав він, ставлячи переді мною перше, друге й третє. — Сьогодні я тебе обслуговую, завтра — ти мене...

Після обіду бородань солодко позіхнув:

— Поспати б зараз годинку, та нам з тобою треба партію догравати.

Дограти нам так і не дали. Не встигли ми взятися за фігури, як поруч спалахнула така дискусія на футбольну тему, що не устрівати до неї було б просто зрадою по відношенню до улюбленої команди.

Потім усі по черзі міряли нейлонову куртку. Комуś з відпочиваючих вона виявилася завелика, і він пропонував купити її в нього навіть за меншу ціну, ніж у магазині.

На бороданя куртка була теж завеликою. Її володар обізвав мого знайомого недомірком. У відповідь на це бородань зажадав позмагатися з ним у силі.

— Зараз побачимо, хто з нас недомірок, — сказав він.

Вони сіли за столик, зчепили пальці, з усіх сил намагаючись покласти руку суперника. Інші відпочиваючі негайно ж наслідували їхній приклад. До мене причепився якийсь дідуган з пропозицією:

— А що, поборемося?



При цьому він стискував кулак і гладив свій біцепс...

Бородань поклав руки трьох суперників і аж сяяв від гордості.

— Так що, і з тобою поміряємося чи краще дограємо партію в шахи? — спитав він, витираючи спітнілого лоба.

— Ні, — твердо сказав я, подивившись на годинник. — Уже майже вечір, а я ще й досі не оформився. Цілий день провів у будинку відпочинку і не спромігся...

— В якому будинку відпочинку? — здивувався бородань. — Це державна установа — «Діпровозтос»! А будинок відпочинку вже два місяці як переїхав. Здається, на вулицю Зелену. Так що, шановний, ти помилився адресою...





— Ось ваше перше завдання,— сказав завідувачий і вручив мені теку з паперами.— Підготуйте днів за три-чотири доповідну.

За тиждень він поцікавився:

— Ну, як? Готова?

— Не зовсім,— пояснюю.— Не звик я так — похапцем. Нас вчили працювати вдумливо. Гасло мого життя — вимогливість за всіх обставин!

— Молодець,— поплескав мене по плечу завідувачий.

І на найближчих зборах похвалив у доповіді:

— Тут деякі товариші звикли все робити — аби з рук. А от наш новенький ставиться до обов'язків сумлінно...

Місяць мене ніхто не турбував. Хіба що завідувачий раз по раз кидав запитальні погляди. На один з них я йому відповів:

— Ще тиждень і приступаю до резюме!

Минуло два тижні, і завідувачий урочисто підійшов до мого столу:

— Ну-с, що там у вас вийшло?

— Може, те, що вийшло, декого б і задовольнило,— кажу йому,— а от мене, як людину вимогливу до себе, ця доповідна ніяк не влаштує.

— А ви покажіть, не соромтеся,— підбадьорив завідувачий.

— Показати не можу, бо я її пошматував.

Завідуючий зблід.

— Але не хвилюйтесь, нову почав писати,— заспокоїв я його.

Наприкінці кварталу, коли підбивали підсумки роботи канцелярії, я повідомив:

— Четвертий варіант моєї доповідної не йде ні в яке порівняння ні з першим, ні навіть із третім.

Очевидно, моє повідомлення справило враження, бо доповідну включили до плану роботи наступного кварталу.

Кінець півріччя я ознаменував тим, що приступив до вісімнадцятого варіанту доповідної.

— Зате кожне слово буде на місці, кожна фраза стрілятиме,— порадував я завідувачого.

За кілька років, одержавши підвищення по роботі, я став ще вимогливішим до себе.

— Свій тридцять восьмий варіант,— казав я колегам,— вирішив писати відразу в трьох примірниках. Щоб потім кожний окремо правити...

Коли мене проводжали на пенсію, слово взяв молодий, лише торік з інституту, завідувачий канцелярією:

— Вимогливість і вдумливість — от що визначало стиль роботи нашого старшого товариша,— мовив він, вручаючи мені іменного годинника.

За мій стіл посадили рум'яного випускника технікуму. Разом з досвідом я передав йому свою незакінчену доповідну. За якихось десять хвилин він дописав її і поклав на стіл завідувачого.

Ця молодь! Усе робить поспіхом!





Він зайшов до приймальної і, привітно посміхнувшись секретарці, попрямував до кабінету з табличкою «директор». Секретарка вискочила з-за столу з несподіваною для своїх габаритів спритністю.

— До директора не можна. Він приймає по середах з одинадцятої до тринадцятої. А сьогодні, якщо я не помиляюся, п'ятниця...

Вона виголосила це так незаперечно, що чоловік тільки очима заклівав. Нарешті, мабуть, опанував себе.

— Пробачте, я хотів...— сказав він.

— Розумію, що ви хотіли зайти до нього лише на дві хвилини,— застрочила секретарка.— Усі, до речі, йдуть до нього на дві хвилини, а сидять годинами. А директорові, між іншим, працювати треба, доповідь писати, звіти складати, акти підписувати. Вам здається, що в нього дуже багато вільного часу, що він може на вас півдня витратити, а йому, бідоласі, буває ніколи й пообідати...

— Перепрошую, я хочу...— спокійно сказав чоловік.

— Ви хочете тільки підписати листа,— перебила вона його.— А уявіть, що кожний отак почне носи-

ти йому на підпис якийсь папірець. Йому й вгору ніколи буде глянути. Залиште листа мені, я покладу його до теки і разом з іншими паперами в кінці робочого дня понесу на підпис. Якщо вам доводилося бувати в інших установах, то ви, певно, помітили, що існує саме такий порядок підписання ділових листів...

— Дуже прошу вас...— твердо сказав чоловік.

— А от просити не треба,— взялася вона в боки.— І не такі просили. Що тільки не пропонували мені! Квіти, парфуми, цукерки, хустини, навіть руку й серце. Саме невблаганність і дозволила мені дванадцять років просидіти на цьому місці. Я всіх вас наскрізь бачу. Можу навіть сказати, що ви зараз зробите. Побіжіте в гастроном по торт або витягнете з кишені плитку шоколаду. Попереджаю— то зайвий клопіт! Все одно нічого не буде...

— Послухайте, я наполягаю,— підвищив голос чоловік.

— Це вже, пробачте, невихованість. Наполягати, коли пояснюють, що директор зайнятий! Я стільки витратила часу, щоб вас переконати, і, виявляється, даремно. Кажу ясно: не прийме він.

— Як ви можете розписуватися за директора!— чоловік підвищив голос.

— Можу, бо я його секретарка. І мушу нагадати, що ви своєю впертістю відриваєте мене од виконання прямих службових обов'язків.

— То й виконуйте свої обов'язки!— гримнув чоловік і потягнувся до дверної ручки.

— Мені краще знати, що входить до моїх обов'язків. Тільки давайте руки в хід не пускати!





Ви ж зі мною битися, сподіваюсь, не будете? Негарно чоловікові міряться силою з жінкою. Хоч я й не з слабих, але за правилами хорошого тону...

— Я вимагаю, щоб ви мене пропустили! — заревів чоловік.

— Одни тут теж отак вимагав, так я міліцію викликала, — сказала секретарка так рішуче, що чоловік позадкував до виходу. — І не думайте, що з вами хтось буде панькатися. Штраф заплатите за хуліганство — знатимете, як себе поводити...

— Ну, це вже занадто, — лютю сказав чоловік. — Або ви мене негайно пропустите до кабінету, або...

— Або ви будете на мене скаржитися? Будь ласка, я цього не боюся. Я витрачаю тут свої нерви тільки для того, щоб директор мав спокій і міг плідно працювати. Щоб йому не заважали такі ось тили...

— Якщо ви мене негайно не пропустите до кабінету, я...

— Ви спробуєте залізти туди через вікно? Так попереджаю: пожежна драбина, по якій вам доведеться лізти, в аварійному стані.

— Ще раз повторюю, якщо ви мене не пропустите до кабінету, я...

— Невже покінчите життя самогубством?

— Я вас звільню! — простогнав чоловік і схопився за серце.

— Звільните? А хто ви такий, щоб мене звільняти? — здивовано спитала секретарка.

— Я ваш директор, — втомлено сказав чоловік. — Уже три дні, як тут працюю, а ви все ніяк запам'ятати мене не можете...



# Міняю професію



Коли я працюю, то зовсім відключаюся од навколишнього світу. Так заглиблююся у роботу, що нічого не чую, крім власних думок, нічого не бачу, крім паперу.

Так було і цього разу — так захопився, що й не помітив, як просидів до півночі. Зрозумів, що час спати, коли вже в очах почало двоїтися. Замість двох своїх рук я бачив... чотири. Одна рука тримала ручку, друга сигарету, дві інші гортали рукопис. Ручку я поклав у стіл, сигарету пригасив у попільниці. І аж тоді збагнув, що з цих чотирьох дві руки — чужі. В мене за плечима хтось важко дихав.

Озирнувшись, я побачив неголеного типа, який, читаючи мій рукопис, задоволено тер руки.

— А що далі? — спитав він пропитим голосом.

— По-моєму, далі нікуди, — зауважив я, оглядаючи кімнату.

Двері були виламані, шафи порожні. Навіть килим зі стіни перемістився у лантух злодія.

— Я про це питаю! — тицьнув він у рукопис. — Чим ця історія з Машею закінчиться?

— Поки що важко сказати. Попереду ще три розділи, — сказав я.

— А коли ти, як їх там, розділи допишеш? — поцікавився злодій.

— Один, певно, до наступної суботи, — пообіцяв я.

— Дивись, щоб до суботи було зроблено, — сказав злодій.

Він зібрав зі столу мої папери, взяв лантух на плечі і пішов.

Наступної суботи рівно опівночі злодій привітав мене через квартиру.

— Відчини, бо шибки повибиваю!

З першого ж погляду я зрозумів: з ним щось скоїлося. Він був поголений, у пристойному костюмі, очі виблискували тим загадковим блиском, що буває в людей, які пережили внутрішній злам.

— Забирай свій килим, — кинув він пакунок, — і давай розділ.

Розділ я шойно завершив і, покійно зібравши десять аркушів, віддав злодієві. Він жадібно схопив їх, стрибнув на підвіконня і зник. Уже з вулиці докинув:

— Дивись, щоб на суботу наступний був готовий!

Ви уявляєте, з яким натхненням я працював далі: художнє слово перевиховувало запашену людину.

По цей розділ він прийшов, як і попереджав, у суботу. На білосніжній сорочці виблискувала краватка. Вікна я залишив відчиненими. Опинившись у кімнаті, він привітав мене зовсім мирно:

— Готовий?

За розділ він приніс весь мій верхній одяг.

«Як приємно, коли твоя повість на моральну тему так позитивно впливає на читача, — думав я, за-

ходжуючись біля останнього розділу.— На очах людина перевиховується!»

По останній розділ злодій прийшов вчасно. Постукав, як культурна людина, у двері і запитав, чи можна увійти. Він привіс решту своїх речей. Навіть кілька чужих прихопив: чийсь лівий черевик, жилет, капелюх, шістдесят шостого розміру...

— Зав'язую! — сказав він рішуче.— З крадіжками покінчено назавжди!

Узявши останній розділ, він потис мені руку.

— Спасибі за науку. Міняю професію!

За кілька місяців повість з'явилася в журналі. За підписом... злодія.



## Конкурс



Я вдивлявся в обличчя членів журі і розумів, що доведеться нелегко. Особливо мене лякав погляд всезнаючого, всерозуміючого голови конкурсної комісії. Ну, чим, скажіть, можна здивувати колишнього фокусника, колишнього ветерана манежу?

— Слухаємо вас,— прикипів він очима до моїх рук.

Страх і невпевненість як рукою зняло. Я відчув себе внутрішньо зібраним і готовим успішно скласти будь-який конкурсний екзаме́н.

Неквапливо діставши з кишені носову хусточку, я помахав нею перед журі і провів по підлозі. Потім поплював на руку.

Перед здивованими членами конкурсної комісії виросла купа цегли. Я ще раз помахав носовичком, ще раз поплював на руку, і купа вдвічі збільшилася.

Я ще раз помахав носовичком, ще раз поплював на руку, і купа втричі збільшилася.

— Цегли досить,— байдужим голосом зупинив мене голова.— Давайте по інших пунктах...

— У такому разі дозвольте ваш циліндр,— вклонився я.

Накрив його хусточкою, тричі поплював на руку і сказав: «Ап!».

Потім зняв хусточку, перевернув циліндр, і з



нього, як з рогу достатку, посипалися цвяхи. Вони синналися доти, поки хтось із членів журі не сказав:

— Нормально!

Тоді я зняв лівий черевик і вилив із нього літрів з тридцять зеленої фарби. Скинув правий черевик — на підлогу хлюпнула, як із ринви під час зливи, олифа.

— А де ваш дріт? — спитав мене член комісії, який сидів праворуч від голови.

— У вашій кишені, — сказав я, наблизившись до нього.

Коли з кишені члена комісії висмикнулася друга сотня метрів дроту, я зрозумів, що трохи зворушив журі.

— А як справи із трубами? — поцікавився член комісії, який сидів ліворуч від голови.

— Відкрийте, будь ласка, ваш портфель, — порадив я.

Спантеличений член журі добув з власного портфеля зразки труб кількох діаметрів.

— Де візьмемо унітази? — почулося каверзне запитання.

Я поплював на обидві долоні, висмикнув з голови три волосини і оголосив:

— А подивіться, на чому ви сидите?

Зойк захоплення вирвався з вуст членів журі. Хтось навіть заплодував.

Щоб зовсім приголомшити конкурсну комісію, я дістав з бокової кишені крап, дихнув на нього — пішла гаряча вода. З кишені штанів видобув лампочку і свиснув — вона засяяла.

— Це наша людина, — почув я, покидаючи залу.

Сумніву не було: в конкурсі на заміщення вакантної посади постачальника будівельного тресту я став переможцем.

Та мене чекало розчарування. На посаду постачальника взяли іншого, того, що зайшов після мене. Він переплюнув усіх оригінальним номером: під гіпнозом примусив голову журі скинути піджак, брюки і туфлі, а потім умовив його усе це списати.



Звістка про те, що мене преміював директор, бурхливо обговорювалась у нашому відділі.

— Дивно виходить,— сказав науковий співробітник Сусідушкін.— Усі ми одне діло робимо, над однією темою працюємо, тільки дяка різна.

— Везе ж людям,— зітхнув наймолодший працівник групи Понько.

— Уміти треба,— по-змовницькому відморгнув Хрумтій.

— Може, й нас навчиш, як це робиться? — глузливо запропонував старший групи Гуля.

— Повірте, для мене це теж несподіванка,— розгублено сказав я.— Тільки вчора з директором полаявся. Ніяк не чекав, що після вчорашньої розмови він мене преміює.

— Так ми тобі й повірили,— махнув рукою Сусідушкін.

— Казки для дорослих,— підтакнув Понько.

— Хоч би «Шампанське» купив,— ображено мовив Хрумтій.

— Хай сам і п'є своє «Шампанське» за здоров'я директора,— сказав Гуля.

Пристрасті зовсім розпалилися, коли на п'ятихвилини директор назвав мене найздібнішим і найперспективнішим працівником відділу, в якого так і кипить робота під руками.

— А у нас, значить, робота мерзне,— кинув дотеп Сусідушкін.

— Нам взагалі можна йти спати,— в тон йому мовив Понько.

— Згоден помінятися з ним місцями, хай очолює групу, коли такий розумний,— сказав Гуля.

— Може, йому ще й грамоту дадуть,— пожартував Хрумтій і сам зареготав.

Хрумтій як у воду дивився. Наступного дня директор особисто з'явився у відділі і вручив мені грамоту за успіхи в науковій організації праці.

— Я не заслужив її,— пробував заперечити я.

Та директор поплескав мене по плечу.

— Скромність прикрашає героя,— весело мовив він.

Коли ми залишилися самі, запала могильна тиша.

— Хочете, пошматую цю грамоту? — запропонував я.

— Можеш собі дозволити таку витівку, бо переконаний, що одержиш нову,— зреагував Сусідушкін.

— А я ще з тобою в шахи грав! — пошкодував Гуля.

— Ніби ми дурніші за тебе,— майже плакав Понько.

— Більше в тебе і карбованця не позичу,— пообіцяв Хрумтій.

Два дні зі мною ніхто не розмовляв. Мене просто ігнорували. А коли в стіннівці з'явилась стаття директора «На них рівняйте крок» з фейерверком дифірамбів на мою адресу, Гуля не витримав:

— Може, ти нам поясниш, у чому саме ми маємо тебе наслідувати?

— Теж мені передовик!

— Підлабузник.

— Чужими руками жар загрибає! — навперебій заговорили Понько, Хрумтій і Сусидушкін.

Я кинувся до кабінету директора. Секретарка пояснила, що він у тресті.

— Перекажіть йому, хай дасть мені спокій,— стиснувши кулаки, вигукнув я.— Інакше пошкодує!

Того ж дня по обіді на дошці об'яв з'явився наказ директора про те, що мені за сумлінне ставлення до роботи, за успіхи в труді надається безплатна туристська пугівка...

Я зірвав цей наказ і на звороті написав заяву про звільнення.

— От бачите,— сказав директор, накладаючи резолюцію на заяві,— не хотіли добровільно піти з інституту, коли я вам пропонував? Довелося примусити!



По суботах я принципово не роблю зарядки. Відпочивати так відпочивати. Яке це приємне відчуття — нікуди не поспішати. Оце зараз вмюся, поснідаю і кудись подамся. Давно в кіно не був. Та й до театру не завадило б сходити. Чи, принаймні, до цирку. В крайньому разі — до тирю. Правда, я записягнувся у понеділок повернути до бібліотеки книгу. Як це її? Здається, «Де ти ходиш, Грицю?» Чи — Васю? Кажуть,— нічого. Торік взяв. Але ж у мене ще й неділя попереду. Прочитаю. А сьогодні таки піду в кіно. Удень. А ввечері можна й до театру. Коли це я востаннє там був? І не пригадую.

Хтось дзвонить. Де це мої капці? Невже знову Микола?

— Привіт, Микольцю. Радий тебе бачити, друже. Заходь, дорогий.

Принесла-таки його нечиста. Зараз буде на симфонічний концерт запрошувати. А в самого на умі тільки одне — що б його випити.

— На симфонічний концерт не збираєшся? — питає Микола, вмошуючись у кріслі.— Там сьогодні Чайковський, Четверта симфонія.

І багатозначно на сервант дивиться.

— Чого ж, можна й на симфонічний,— удавано

весело кажу я і чимчикую на кухню по огірки й цибулю.

Отак завжди, плануєш одне, а доводиться робити інше. Краще було б дверей не відчиняти. Подзвонив, постукав би і пішов собі. І чого це я зобов'язаний завжди його сніданками годувати! Та якби тільки годувати. Ще ж на стіл треба ставити як мінімум півлітра. А може, не ставити? Образиться. Нічого не вдієш. Доведеться поставити. Хай п'є. Хай подавиться! А сам я півчарочки для гониться — і крапка.

— Якщо ти гадаєш, що я прийшов снідати, то помиляєшся,— каже Микола, а сам в руки дивиться.

— Який там сніданок,— в тон йому відповідаю,— просто трохи перекусимо.

— Не можу я нічого перекушувати, бо тільки-но поснідав,— говорить Микола так переконливо, що хто завгодно міг би йому повірити. Тільки не я.

— Розумію, на що натякаєш,— підморгую йому.— Ось вони, апетитні краплі.

— А про це й мови бути не може,— суворо каже Микола.

А в очах веселі вогники стрибають.

— Давай так, по одній вип'ємо, а решту — в холодильник,— пропоную я компромісний варіант.

— Ну, що з тобою поробиш,— полегшено зігхає Микола. І підсовується до столу....

За годину він раптово зривається з місця, щоб бігти до гастроному.

— Тільки через мій труп,— попереджую я.

— Значить, ти мене маєш право вгостити, а я тебе — ні? — ультимативно питає він.



За півтори години до гастроному біжу я.

За дві години — він. Потім знову я. Перед самісіньким закриттям бакалійного відділу. Потім знову він. Як тільки гастроном відкрився...

— Слухай, а як же Чайковський? — раптом згадав він, вимочуючи шматком паляниці залишки корюшки в томаті.

— Обов'язково підемо, — сказав я, дожовуючи плавлений сирок «Новинка». — І в театр підемо, і в кіно... Котра там година? Восьма вечора. Отже доведеться піти завтра...

— Завтра на роботу, — похмуро каже Микола; відсьорбуючи каву...

Від цих слів я аж скочив. Комусь сказати: два вихідних, як одна мить, пронеслися! А все він, цей Микола. Он сидить неголений! До речі, я теж за два дні навіть поголитися не встиг. А в бібліотеці кажуть: «Щось довго ви оту книжечку читаете!» Їм би таких гостей! Скільки б вони встигли прочитати!

На цього Миколу й дивитися противно. Навіть говорити з ним набридло. Поклав голову на тарілку. Вдаю, що сплю. А він, хитаючись, підходить до телефону. Набирає номер. Певно, сестрі дзвонить.

— Так, це я, — каже, — від Дмитра телефоную. Та який там симфонічний концерт! Коли до цього н'яндиги потрапиш, хіба можна думати про щось, крім пляшки! Він собі життя не уявляє без випивки. Замучив уже! Мені, ти знаєш, і пити не можна. Але, якщо відмовлюся від чарки, він же страшенно образиться. Отак заради дружби й доводиться мучитися!



— Ти дуже смілива людина, — зробив мені комплімент наймолодший працівник групи Понько, коли ми вийшли з канцелярії.

— Дякую, — не зрозумів я.

— Ти єдиний, хто наважився не привітатися з Гусяком.

— Я його просто не помітив, — чесно зізнався я.

— Він не помітив Гусяка! — оголосив Понько, коли ми прийшли до нас у відділ.

— Зате Гусяк тепер помічатиме кожний твій крок, — застеріг мене заступник старшого Ликовець.

— І навіть більше, — підтримав його науковий співробітник Сусідускін.

— Хай собі помічає, — легковажно промовив я.

— Усі так казали, — попередив старший групи Гуля.

За кілька днів мене викликали до директора. Хвилину він мовчки вивчав мене, ніби бачив уперше. Потім поцікавився:

— Значить, трьох дружин маєте?

— Одну, тільки одну, — запрягнувся я.

— А от обліковець Гусяк стверджує, що три, — наполягав директор.

— Повірте, він помиляється!

— Може, ви просто забули? Таке іноді трапляється — називається провокація пам'яті, — співчутливо мовив директор.



— Мені нічого забувати. Спитайте у моїх колег!  
— Вірю вам,— потиснув мені руку директор.  
За тиждень я знову сидів у його кабінеті.  
— П'ємо, значить? — забарабанив він пальцями по столу.  
— Ніколи! — відрізав я.  
— А от обліковець Гусяк стверджує, що бачив вас напідпитку. Ви стояли біля пивного кіоска й хиталися.  
— Можливо, я стояв біля пивного кіоска, але, крім пива, я нічого в рот не беру.  
— Може, забули? У питущої людини часом трапляються провали пам'яті,— співчутливо наполягав директор.  
— Спитайте у моїх колег. Я навіть на свята не вживаю...  
— Вірю вам,— потиснув мені руку директор.  
Та не минуло й трьох днів, як він знову приголомшив запитанням:  
— Спекулюєте потроху?  
Мене — як обухом по голові.  
— Невже Гусяк і в цьому мене звинувачує?  
— Значить, дали йому привід.  
— Усе, що завгодно, але це...  
— Як — усе, що завгодно?  
Директор підвівся.  
— Тут написано,— помахав він перед моїм носом папірцем,— що ви замість працювати, годинами простоюєте в коридорі. Ще розкладаєте колектив непристойними теревенями. Ще протиставляєте себе товаришам. Ще купуєте яйця в нашому буфеті, а потім торгуєте ними на базарі! Ще й вигу-

куєте: «Свіженькі, тепленькі, тільки-но з-під курки...»

— Усе це чистісінька брехня,— зупинив я його.  
— Але ж Гусяк сам бачив...  
— Спитайте у моїх колег,— благально мовив я.  
— Вірю вам,— потиснув мені руку директор.  
Три тижні я працював спокійно. А на четвертий знову викликали нагору.

— Наркотиками бавимося? — ядуче спитав директор.

— Боронь боже! — з жахом вимовив я.

— Про вас тут кажуть, що ви цієї мерзоти напихуєтесь до того, що навіть колег перестаєте помічати. Так, півтора місяця тому не впізнали обліковця Гусяка...

— Спитайте у товаришів, вони пам'ятають, як усе було...

— Вірю вам, вірю,— потиснув мені руку директор.

А наступного дня знову викликав до себе. Він дивився мені прямо у вічі:

— Значить, ви передаєте дані наших лабораторних досліджень одній з іноземних розвідок. Гусяк стверджує!

— По-по-миляється ваш Гусяк,— почав я, затинаючись.— Спитайте у моїх колег...

— Вірю вам, вірю,— сказав директор,— тільки зрозумійте, у мене в інституті кілька сот працівників. Якщо з кожним я буду ось так панькатися, як з вами, мене просто не вистачить. Отже, подавайте заяву про звільнення. Так воно краще.





Я сидів у кабінеті голови місцевкому і розглядав свої нігті так уважно, наче бачив їх уперше. За кілька хвилин він повторив своє запитання:

— Як це сталося?

— Навіть не пам'ятаю, з чого все почалося, — чужим голосом почав я, намагаючись не дивитися йому в очі. Мені було зрозуміло, — пахне персональною справою.

— А ви все ж таки пригадайте, — суворо сказав він.

— Здається, почалося з того, що якимось Василь Петрович, затримуючись на роботі, попросив мене піти з його дружиною в кіно...

— Що ви їй зробили?

— Звичайно. Хіба я міг відмовити Василеві Петровичу!

— Ну, а далі?

— Далі він знову, затримуючись на роботі, попросив мене піти з його дружиною до театру.

— Ви теж не могли відмовити?

— Не міг. Він так просив...

— А далі?

— А далі я ходив з його дружиною до цирку, на виставку собак, на змагання з легкої атлетики...

— В той час, як Василь Петрович затримувався на роботі?

— І не тільки на роботі. Дружина Василя Петровича не любить футболу, тому, коли він ходив на стадіон, то обов'язково доручав мені розважати свою половину.

— І що ж було потім?

— Потім він став доручати мені розважати її й тоді, коли грав у шаховому клубі. Його дружина не любить шахів.

— А що вона любить?

— Прогулянки, анекдоти, тістечка, коктейлі та багато, багато іншого...

— Уперше чую, що ви вмієте анекдоти розповідати.

— Я теж це вміння відкрив у собі випадково.

— Ми відхиляємося од теми, — сказав голова місцевкому. — Час уже переходити до головного. Отже, гуляли, пили, їли та анекдотами бавилися. І що ж було далі?

— Далі? Були вірші. Спочатку читала вона, потім — я. Потім ми разом.

Голова помовчав, задумливо дивлячись у стелю.

— Ну, а які ще цікаві деталі? — спитав він.

— Хіба все пригадаєш, — непевно відповів я.

— Квіти дарували?

— Тільки двічі за весь час. Перший раз від імені Василя Петровича. Другий — від себе.

— А різні там сувеніри, парфуми?

— Дарував, але нечасто, — опустив я очі долу. Голова знову помовчав, дивлячись у вікно.

— Зізнайтеся чесно, — сказав він, — ви у її при-

сутності лаяли Василя Петровича, насміхалися над його вадами чи дивацтвами?

— Жодного разу. Навпаки, коли вона пробувала щось про нього негарне казати, я їй завжди заперечував...

— А все ж таки, коли вам спало на думку зробити цей крок?

— Нічого мені не спадало на думку. Я навіть сам не знаю, як трапилося, що я запропонував їй стати моєю дружиною. Останнього разу, коли, ідучи у відрядження, Василь Петрович попросив не залишати її на самоті, я навіть попереджав його: «Це може погано закінчитися!» А він лише самовпевнено посміхнувся...

— Отже, він поїхав у відрядження, а ви в цей час зробили пропозицію його дружині? Тепер, нарешті, мені все зрозуміло,— сказав голова і задумливо вступився у підлогу.

— Тільки у мене до вас одне прохання,— наважився я перервати його роздуми.

— Слухаю вас,— підняв він на мене очі.

— Коли на профспілкових зборах буде розглядатися моя персональна справа, не треба смакувати всі ці подробиці...

— Гаразд, обіцяю,— дав слово він.— Тільки за це я теж вас хочу попросити про послугу.

— Дуже прошу,— сказав я.

— Справа ця, звичайно, делікатна. Річ у тім, що на тому тижні я їду у відрядження. То не могли б ви в цей час трохи розважити мою дружину? Ви так добре вмієте це робити...



Добра назва

Мене викликали до Петра Свиридовича.

— Скажіть,— задумливо мовив він, дивлячись кудись між шафою і сейфом,— чим ви зараз займаєтеся?

— Як чим,— з готовністю відповів я,— займаюся різними справами.

— Наприклад.

— Наприклад? Ну, скажімо... Розв'язую конкретні питання...

— Які питання?

— Ну, як... Такі питання...

— Які саме?

— Ті питання, які щодня ставить перед нами життя,— згадав я фразу з останніх профспілкових зборів.

— А які питання ставить перед нами життя?

— Актуальні питання.

— А в чому смисл цих актуальних питань?

— Ну як! Смисл цих актуальних питань... Послухайте, чого ви взяли за мене? Хотите звільнити мене з роботи? Попереджаю: це не так просто! Я стільки років працюю...

— От, от, я й хочу дізнатися, над чим ви працюєте?

— Як це над чим! Над тим, над чим усі.

- А над чим усі працюють?..
- Усі? Над чим треба, над тим і працюють.
- Гаразд,— зітхнув Петро Свиридович,— я спробую сформулювати запитання інакше: в чому полягають ваші обов'язки протягом дня?
- День на день не схожий...
- Тоді протягом місяця?
- Різне буває. Але працюю я сумлінно, вдумливо, з вогником...
- Над чим працюєте?
- Знову ви про своє! Я ж казав, здається...
- Спробуємо інакше сформулювати запитання: чим займаються ваші товариші по відділу?
- Кожний виконує своє завдання.
- Зрозуміло, що не чуже. Але в чому ці завдання полягають? Ну, припустімо, прийшли вони на роботу. Сіли на свої місця. А далі?
- Далі працюють. Я вже казав...
- А взагалі, чим відділ ваш займається?
- Виконує завдання. Іноді перевиконує...

Петро Свиридович дістав носовичок і витер спітніле підборіддя.

— Ви можете нарешті сказати, що робить ваш відділ?! — закричав він так, що скло задзеленчало у шафі.— Горшки ліпить, кошики плете, шкарпетки в'яже чи курок обскубує?

— При чому тут курка? — образився я.— Якщо ви натякаєте на те, що я часто ношу на роботу бутерброди з курятиною, то я можу цього й не робити.

— Як називається відділ, в якому ви працюєте? — слитав він майже пошепки.

Я з усіх сил напружував пам'ять, але, як на те, не міг пригадати.

— Така довга назва з семи або одинадцяти слів...

— Ну, а як називається установа, в якій ви працюєте? — втупив він у мене очі.

Мене аж у холод кинуло. Десь ця назва ворушилася в моїх звивинах, та мені ніяк не вдавалося звідти її витягти.

— Теж довга назва, але коротша, ніж назва відділу,— нарешті вимовив я.

— Коротша, кажете? — уточнив Петро Свиридович.

— Набагато. На три, а можливо, й на п'ять слів.

— А усе ж таки, як називається наша установа? — ядуче спитав він.

Я мовчав. Та, як завжди буває у складних ситуаціях, рятівна ідея прийшла несподівано.

Поки Петро Свиридович зосереджено дивився в стелю, я дістав з кишені посвідчення і, непомітно затиснувши його в кулак, уголос прочитав:

— Контора по нагляду за станом...

— Досить, досить,— радісно сказав Петро Свиридович.— Тепер і я згадав, як ми називаємося. Півдня згадував! І оце вас викликав, щоб нагадали. Можете йти працювати. Дякую...





Деякі люблять, щоб їх просили. Запрошення прислали. В ноги кланялися. А я не люблю. Противно робиться, коли хтось когось умовляє.

Скажімо, наш керівник художньої самодіяльності аж на коліна падає, благаючи, щоб у гурток співів записувалися. А кожний капризує, відмовляється. У того діти маленькі, у того часу бракує, у того голосу нема. Гидко дивитися!

А от мене просити не треба. Ні запрошень присилати, ні в ноги кланятися. Не люблю я всіх цих умовностей. Підходжу до керівника художньої самодіяльності і ошчасливлюю його:

— Буду співати!

Він од несподіванки навіть пручатися починає. Мовляв, може, у вас діти маленькі, може, часу не вистає чи то голосу немає?

— Усе це ніякої ролі не грає, коли людина вирішила співати,— пояснюю я.

— Ну, якщо ви твердо вирішили,— затинаючись, каже він. Певно, не вірить у таке щастя.

— Ще як твердо! — запевнив його.— Негайно йду на сцену, ось зараз...

— Не поспішайте! — просить він і руки благально заломлює.— Краще приходьте завтра на репетицію. Послухаємо, подумаємо...

— І думати нічого! — наполягаю.— Я вирішив — і ніякі репетиції нічого не змінять.

— Але ж вас у сьогоднішній програмі немає,— блідне керівник.— Наступного разу попередимо конферансьє, він вас запише, щоб номер оголосити...

— Я й сам оголошу, не маленький,— обіцяю я і рушаю на сцену.

Керівник самодіяльності щось кричить про директора, міліціонера, та я вже на сцені.

— Товариші! — кажу.— Оце вирішив дещо проспівати.

І тут же почав. Оту, знаєте, про дівчину, яка не повинна плакати. Бо, як тільки минуть дощі, солдат до неї таки повернеться...

І уявіть, коли я закінчив, на задніх рядах навіть трохи поаплодували. А я такий, що не люблю, коли довго просять. Іншу пісню починаю.

Закінчив. Могильна тиша. Постояв на сцені, чекаючи на оплески, а потім і кажу:

— Вам що ж — не подобається мій спів?

Схаменулися глядачі, зашуміли, хтось поплескав у долоні. Звичайно, я не став ждати, поки ці оплески перетворяться на овацію, знову заспівав.

У залі засвістіли, затупотіли. А я співаю далі,

бо чув, що в деяких країнах свист і тупіт — вияви захоплення глядачів. Дехто почав кидатися недоїдками, біноклями, парасольками.

Виявляється, ось чому керівник самодіяльності кричав навздогін про директора і міліціонера. До чого невитриманий глядач! Цілком можливо, що зараз усі вони кинуться на сцену і почнуть мене обнімати, цілувати, а заодно і рвати на сувеніри мій вихідний костюм.

Самі розумієте, співати в таких умовах важко. Глядачів не перекричиш. Та я співаю... На сцену вибігає керівник художньої самодіяльності.

— Я вас благаю! Благаю...

А мене благати не треба. Я не такий. Співаю собі й дивлюся у спину глядачів, які покидають зал.

Деякі люблять, щоб їх просили. Щоб аплодували до болю в долонях. А я не люблю. Мені навіть противно, коли хтось когось умовляє.



## Коронний удар

Василь Метелик мляво пересувався по рингу й люб'язно давав можливість суперникові набирати очко за очком. Врятувати його від поразки міг тільки коронний удар лівою, удар, що, як правило, закінчувався нокаутом.

Та для такого удару Василеві бракувало спортивної злості. Ця добродушність Метелика завжди виводила з себе тренера. Маючи блискучий удар, Василь наче гладив суперника, наче боявся його образити.

Другий раунд Василь Метелик явно програв.

— Ні, це не боксер, а сестра милосердя,— обурювався тренер.— Хоч би хтось йому позичив трохи злості!

— Зараз у нього буде злості хоч відбавляй,— заспокоїв я тренера.

Дочекавшись гонга, я наблизився до Василя і прошепотів над вухом:

— Може, цього й не варто було б передавати, але твоя дружина Люся щойно сказала про тебе таке...

— Що саме? — поцікавився Василь, важко дихаючи.

— Мені навіть незручно говорити.

— Кажі, не соромся,— спокійно мовив Василь.

— Вона назвала тебе...

— Ну, сміливіше,— підбадьорював він.

— Назвала тебе тюхтієм.  
— Чого це раптом? — не зрозумів Василь.  
— Те ж саме і я запитав у неї. Мовляв, чого це раптом один з найкращих боксерів нашого заводу — тюхтій?

— А вона що?

— А вона глузливо посміхнулася і пояснила, що ти нічого не вмієш, навіть цвяха у стіну забити не спроможний. А тільки й знаєш, що руками на рингу махати.

— І що це на неї раптом найшло? — здивувався Василь.

— Каже, терпець урвався. Не буду, каже, більше мовчати. Інші он моторолери купують, човни моторні або мотоцикли з колясками. І дружин у відхідні катають. А мій усю зарплату на боксерські рукавички витрачає. Хоч би килим на підлогу купив!..

— Навіщо нам килим? — здивувався Василь.— Ми тільки торік купили.

— От і я їй кажу: «Навіщо два килими в одній квартирі?» А вона: «Чим більше, тим краще!»

— На неї це просто не схоже,— розгубився Василь.

— А ще Люся звинуватила тебе в байдужості й неувважності. Каже, що ти її ніколи ані до театру, ані до цирку не поведеш. Навіть на футбол з собою не візьмеш. Що тільки про себе й думаєш. Коротко кажучи, поводиш себе, як справжній егоїст.

— Ну, це вже занадто! — образився Василь.

— Я теж сказав, що це занадто, коли вона назвала тебе обмеженим і невихованим...

Очі його спалахнули.



— Якщо вона так говорить...— почав він з металом у голосі.

Та закінчити фрази не встиг. Пролунав гонг, і почався третій раунд.

— Молодець, молодець! — задоволено вигукував тренер, спостерігаючи, як Василь Метелик провів серію за серією. Я сидів під канатами і, коли Василь опинився поруч, кинув йому:

— Вона шкодує, що зв'язала свою долю з твоєю...

Після цього суперник Василя одержав такий прямий у голову, що суддя на рингу зафіксував нокаут.

Бій закінчувався.

— Кінцівку, кінцівку давай! — гукав тренер, нагадуючи про те, що дуже важливо ефектно закінчити поєдинок.

— А ще вона каже,— докинув я,— що ти їй усе життя зіпсував. Що в неї був такий вибір! І якби вона не зробила страшної помилки, обравши тебе...

Суперник Василя Метелика лежав у нокауті.

Я підійшов до Василя поздоровити з перемогою і вибачився:

— Даруй, друже, за цей розиграш. Нічого такого твоя Люся не казала. Просто я по собі знаю, що, коли вранці приблизно у такий спосіб мене вилає дружина, ох і дістається ж тоді моїм підлеглим!



Коли Хрумтій тільки прийшов у нашу групу, всі помітили, що в нього дуже велика голова.

— Бач, якого розумного прислали,— як завжди, не зміг промовчати наймолодший працівник групи Понько.

— Чим більша голова, тим більше в ній закруток,— підтримав його науковий співробітник Сусідущкін.

— Це ми ще подивимося! — заперечив старший групи Гуля.

Та, як виявилось, велика голова,— це, перш за все, велике нещастя для її хазяїна. Промисловість просто не випускає капелюхів 66 розміру. І бідний Хрумтій у спеку і мороз ходив з непокритою головою.

— У мене шапка-невидимка,— жартував він. Заступник старшого групи Ликовець порадив йо-



му замовити в'язану шапочку в ательє. Та Хрумтій відмовився.

— У в'язаній якось несолідно,—

— І дійсно,— погодився Гуля,— х

Ми співчували, як уміли. У люті йому сидіти дома. Його роботу вик Єдину путівку в будинок відпочинк на нашу групу, віддали йому. А ко рішив нам усім вліпити по догані вої теми, ми ледве умовили його н тія.

— Нас покарайте, як хочете, а ба,— благали ми.— Він і так неща ха дістати не може!

Двічі на рік порушували клопота ня йому грошової допомоги. Виді. кращу ділянку в колективному сад ступився йому своєю чергою на м ляскою. І дочку його всією групою тувати до школи обдарованих дітей.

— Звичайно, вам добре,— частен Хрумтій,— усі ви у капелюхах. А нило!

— Давайте подаруємо йому пара понував Ликовець.— Щоб від снігу

— Найкраще японську, таку, ц Він її у портфелі носити зможе,— душкін.

— Японську ні в якому разі,—

— Японську обов'язково дружина з

— А якщо,— вніс я пропозицію,— тора фабрики, на якій роблять к прямо все й розповісти? Може, з